

**T.C.
GÜMRÜK VE TİCARET BAKANLIĞI
KOOPERATİFÇİLİK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

**2014 YILI
İPEKBÖCEĞİ RAPORU**

ŞUBAT 2014

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	2
ÜRETİM	2
Dünya Üretimi	2
Türkiye üretimi	4
TİCARET	5
Dünya İhracatı	5
Dünya İthalatı	6
Türkiye İhracatı	6
Türkiye İthalatı	8
DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE TÜKETİM	9
POLİTİKALAR	10
Dünyada Uygulanan Politikalar	10
Türkiye’de Uygulanan Politikalar	10
FİYATLAR	11
Dünya Yaş Koza Fiyatları	11
Dünya Ham İpek Fiyatları	11
Dünya Kuru Koza Fiyatları	12
Dünya İpek İpliği Fiyatları	12
SEKTÖRÜN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	15

GİRİŞ

İpeğe ve ipekböcekçiliğine dair en eski bilgiler Çin kaynaklarında görülmektedir. İpekçilik uzun yıllar bu ülkede yapıldıktan sonra, Çin sınırlarının batısında geniş toprakları ve ticaret yollarını elinde bulunduran Türk devletlerinin de sayesinde dünyaya yayılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde XVI. yüzyılın ortasına doğru, ipekli dokumacılık çeşitlenmiş ve bu işle uğraşanların sayısı artmıştır. Bursa'dan başka, İstanbul, Edirne, Amasya, Denizli, İzmir ve Konya gibi illerde ipekli kumaşlar dokunmuştur. İpek çekme sanayi ise 1845 yılında Bursa'da kurulan 60 mancınıklı fabrika ile başlamış olup, Bursa ve İzmit bölgesinde kurulan ipek çekme fabrikası sayısı 1860 yılında 85'e ulaşmıştır.

Diğer taraftan, yerli ipekböceği tohumu üretilmesine yönelik olarak Bursa'da bir İpekböcekçiliği Enstitüsü kurulmuştur. Bu gelişmeyle beraber ipekböcekçiliği ilk kez bilimsel yöntemlerle yapılmaya başlanmıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra, 1926 yılında 859 sayılı kanunla Türkiye'de tohum üretimi, ipekböceği bakım ve beslemesi ile ilgili hususlar hukuki teminat altına alınmıştır. Ülkemizde koza üretimini korumak ve arttırmak amacıyla 1940 yılında Bursa, Bilecik ve Adapazarı'nda ilk kooperatifler kurulmuştur. Daha sonra bu kooperatifler birleşerek 11 Mayıs 1940 tarihinde S.S. Bursa Koza Tarım Satış Kooperatifleri Birliğini (Kozabirlik) kurmuşlardır. 1963 yılında Kozabirlik Tohum Üretim İşletmesi kurulmuştur. Bu işletmede ülkemizde yetiştirilen yerli ırk ipekböceğinin hastalıklara karşı dayanıklı, kutu başına verimliliği yüksek polihibrid ipekböceği tohumunun üretilmesi sağlanmıştır. Bu anlamda ülkemiz dünyada kendi tohumunu üretebilen birkaç ülkeden biridir.

Ülkemizde ipekböcekçiliği ilkbahar ve sonbahar dönemlerinde olmak üzere yılda 2 kez yapılabilmeyle beraber, ekonomik olarak daha verimli olduğu için sadece ilkbahar beslemesi gerçekleştirilmektedir. İncir (kuluçka) ettirilen ipekböcekleri, havaların daha erken ısındığı Ege ve Akdeniz bölgelerinde Nisan ayı başında, diğer bölgelerde Nisan ayı sonu ile Mayıs ayı başında üreticilere teslim edilerek beslemeye alınmaktadır. Üreticiler yaklaşık 1 aylık besleme dönemi ve 10 günlük koza örme dönemi olmak üzere toplam 40 günlük dönem sonunda ürünlerini Birliğe teslim etmektedirler. İpekböceği yumurtaları, içinde 20.000 canlı yumurta bulunacak şekilde kutulanmaktadır. 1 kutu ipekböceğinden 20-40 kg'a kadar ürün alınabilmektedir. Bölgelere göre farklılıklar olmakla birlikte Ülkemiz ortalaması 30 kg'dır.

ÜRETİM

Dünya Üretimi

Dünyada yaklaşık 30 ülkede ipekböcekçiliği yapılmaktadır. 2007-2011 yılları arası dünya yaş koza üretimi ülkeler itibariyle Tablo 1'de gösterilmektedir. Dünya yaş koza üretiminde yıllık ortalama 600-700 bin ton arasında değişen bir üretim rakamıyla Çin ilk sırayı almakta, bu ülkeyi 130 bin ton civarında bir üretimle Hindistan takip etmektedir. Bu üretim değerleriyle Çin ve Hindistan'ın dünya üretiminin büyük bir kısmını gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. 2008 ve 2009 yılları arasında yaklaşık 25 bin ton üretime Özbekistan en büyük üçüncü üretici durumundadır.

Bazı yıllara ilişkin ülke değerlerine ulaşmak mümkün olmamakla birlikte 2007-2011 yılları arasındaki toplam üretim miktarları incelendiğinde 800.000 ton civarında dünya üretiminin olduğu anlaşılmaktadır. İpekböcekçiliği konusunda en önemli veri kaynağı durumunda bulunan ICA, 2012 yılından itibaren veri derleme ve yayınlama işlemlerine son vermiştir. Bu nedenle, 2012-2014 yılları arasına ilişkin bir değerlendirme yapmak mümkün değildir.

Tablo 1 Ülkeler itibariyle dünya yaş koza üretimi (ton) (2007-2011)

Ülkeler	2007	2008	2009	2010	2011
Çin	792.694,00	683.381,00	574.099,00	649.000,00	661.000,00
Hindistan	*	133.316,00	131.661,00	130.714,00	*
Özbekistan	*	25.760,00	25.896,00	*	*
Brezilya	8.617,00	6.266,00	4.835,00	4.439,00	3.037,00
Tayland	1.785,00	7.700,00	4.655,00	4.655,00	*
İran	1.665,00	*	*	*	*
Japonya	433,00	382,00	327,00	264,00	220,00
Bangladeş	408,00	*	*	*	*
Türkiye	127,00	127,00	140,00	129,00	151,00
Endonezya	470,00	273,00	133,00	161,00	*
Yunanistan	104,00	*	*	*	*
Bulgaristan	55,00	48,00	51,00	75,00	49,00
Filipinler	9,00	9,00	4,00	*	*
Romanya	4,00	5,00	25,00	*	*
Suriye	2,50	2,50	4,00	3,50	3,00
Toplam	806.373,50	857.269,50	741.830,00	789.440,50	664.460,00

Kaynak: International Sericultural Commission (ISC), Kozabirlik

*Bu yıllara ilişkin veriler erişilememiştir.

Dünya ham ipek verileri incelendiğinde yaş koza üretimine benzer bir sonuçla karşılaşılmaktadır. Tablo 2’de ISC verilerine göre 2008-2011 yılları arasında ülkeler bazında dünya ham ipek üretimi gösterilmektedir. Çin 126.000 tonluk üretimle ilk sırada yer almakta olup, 23.679 tonluk üretimle Hindistan en büyük ikinci üretici konumundadır. Özbekistan ise, bin tona yaklaşmış bir üretim hacmiyle üçüncü sıradadır.

Tablo 2 Ülkeler bazında dünya ham ipek üretimi

Ülke	2008	2009	2010	2011	2012
Çin	98.620,00	84.000,00	115.000,00	104.000,00	126.000,00
Hindistan	18.370,00	19.690,00	21.005,00	23.060,00	23.679,00
Özbekistan	770,50	780,00	940,00	940,00	940,00
Tayland	1.100,00	665,00	655,00	655,00	655,00
Brezilya	1177,00	811,00	770,00	558	614,00
Vietnam	*	*	550,00	500,00	450,00
Kuzey Kore	*	*	*	300,00	300,00
İran	180,00	82,00	75,00	120,00	123,00
Japonya	96,00	72,00	54,00	42,00	30,00
Türkiye	15,00	20,00	18,00	22,00	22,00

Ülke	2008	2009	2010	2011	2012
Endonezya	37,00	19,00	20,00	20,00	20,00
Madagaskar	15,00	16,00	16,00	16,00	18,00
Bulgaristan	7,50	6,30	9,40	6,00	8,50
Tunus	0,08	0,04	0,12	3,00	3,95
Güney Kore	3,00	3,00	3,00	3,00	1,50
Filipinler	1,00	1,00	1,00	1,00	0,89
Mısır	3,00	3,00	0,30	0,70	0,70
Kolombiya	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60
Suriye	0,40	0,60	0,60	0,50	0,50
Toplam	120396,08	106169,54	139100,02	129667,80	152845,64

Kaynak: International Sericultural Commission (ISC), Kozabirlik

*Bu yıllara ait bilgiye ulaşılamamıştır.

Ülkeler bazında ham ipek ve yaş koza üretimi beraber değerlendirildiğinde, Çin ve Hindistan'ın dünya üretiminde halen geleneksel yerini korudukları görülmektedir.

Türkiye üretimi

Ülkemizde ipekböcekçiliği ilkbahar ve sonbahar dönemlerinde olmak üzere yılda 2 kez yapılabilmeyle beraber, ekonomik olarak daha verimli olduğu için sadece ilkbahar beslemesi gerçekleştirilmektedir. İncifcar (kuluçka) ettirilen ipekböcekleri, havaların daha erken ısındığı Ege ve Akdeniz bölgelerinde Nisan ayı başında, diğer bölgelerde Nisan ayı sonu ile Mayıs ayı başında üreticilere teslim edilerek beslemeye alınmaktadır. Üreticiler yaklaşık 1 aylık besleme dönemi ve 10 günlük koza örme dönemi olmak üzere toplam 40 günlük dönem sonunda ürünlerini Birliğe teslim etmektedir. İpekböceği yumurtaları, içinde 20.000 canlı yumurta bulunacak şekilde kutulanmaktadır. 1 kutu ipekböceğinden 40 kg'a kadar ürün alınabilmektedir. Bölgelere göre farklılıklar olmakla birlikte ülkemiz ortalaması 30 kg'dır.

Ülkemizde üretilen yaklaşık 130-140 ton yaş koza, Kozabirlik tarafından satın alınmaktadır. Satın alınan bu kozanın kurutulması sonucunda yaklaşık 55 ton kuru koza elde edilmektedir.

2007-2013 yılları arası ipekböcekçiliğinin durumu ve yaş koza üretim miktarları Tablo 3'te verilmiştir. Tablo incelendiğinde yıllar itibariyle yaş koza üretiminin yaygınlaştığı görülmektedir. 2000 yılında 12 olan ipekböceği besleyen il sayısı 2014 yılına gelindiğinde 37'ye; 230 olan köy sayısı ise 2014 yılında 342'ye yükselmiştir. Aynı şekilde ipek böceği besleyen aile sayısı 2001 yılında 2.000'in altına düşmekle birlikte söz konusu 15 yıllık periyotta 2.000'in üzerinde seyretmiş, 2014 yılında 1.760'a gerilemiştir. Açılan kutu sayısında da benzer bir seyir görülmekte olup 2000 yılında 3.148 olan kutu sayısı 2014 yılında 3.738 olmuştur. Birliğin aldığı toplam yaş koza miktarı ise bu yıllar arasında 1,5 kattan fazla artış göstermiştir.

Tablo 3 Türkiye ipekböcekçiliği ve yaş koza üretimi (damızlık dâhil)

	İpekböceği besleyen			Açılan Kutu Sayısı	Alınan Yaş Koza Miktarı (Polihibrit+ Damızlık) (kg)
	İl sayısı	Köy sayısı	Aile sayısı		
2000	12	230	2.210	3.143	59.780,00
2001	13	213	1.555	2.288	46.621,70
2002	21	327	2.356	3.885	100.013,70
2003	24	280	2.758	5.094	169.221,10
2004	24	272	2.919	5.161	145.173,00
2005	23	278	2.729	5.669	160.173,50
2006	22	246	2.597	5.698	128.944,90
2007	25	215	2.318	5.263	127.146,20
2008	26	199	2.238	5.564	126.614,20
2009	28	211	2.358	5.683	139.599,60
2010	26	193	2.183	5.476	128.960,08
2011	35	299	2.623	5.808	150.646,65
2012	29	342	2.572	5.576	133.707,10
2013	36	328	2.348	5.266	121.494,70
2014	37	342	1.760	3.738	80.054,40

Kaynak: Kozabirlik

TİCARET

Dünya İhracatı

2007-2011 yılları arasında ISC verilerine göre dünyada en fazla ham ipek ihracatı yapan 5 ülkeye ilişkin veriler Tablo 4'te gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde Çin'in ham ipek ihracatında dünya lideri olduğu görülmekte olup, 2011 yılında bu ülkeden 10.305 ton ham ipek ihracatı gerçekleşmiştir. İtalya ise 2011 yılında 719 tonluk ihracatla en büyük ikinci ihracatçı konumundadır. İpek ve ipekböcekçiliği alanında en önemli veri kaynağı olan ICA'nın 2011 yılı sonrasında veri açıklamayı bırakması nedeniyle, 2012-2014 yılları arasına ilişkin veriye erişilememiştir.

Tablo 4 Ülkeler bazında ham ipek ihracatı (2007-2011)

Ülkeler	2007	2008	2009	2010	2011
Çin	*	12.688,00	9.179,00	17.875,00	10.305,00
İtalya	602,00	*	196,00	750,00	719,00
Brezilya	909,00	721,00	728,00	767,00	508,00
Hindistan	*	66,00	313,00	80,50	*
Pakistan	*	*	*	*	59,00

Kaynak: International Sericultural Commission (ISC)

*Bu yıllara ait bilgiye ulaşılamamıştır.

Kuru koza ihracat verilerinin 2007-2011 yılları itibariyle gösterildiği Tablo 5 incelendiğinde, Çin'in benzer biçimde lider konumda olduğu görülmektedir. Bunun yanında İran, Özbekistan

ve Pakistan'a ait sadece birer yıllık veri bulunmasına rağmen bu ülkelerin bazı yıllar önemli hacimde ihracat gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 5 Ülkeler bazında kuru koza ihracatı (2007-2011)

ÜLKELER	2007	2008	2009	2010	2011
ÇİN	*	28,5	29,6	42	53
Türkiye	*	*	31	68	8
Özbekistan	*	*	765	*	*
İran	660	*	*	*	*
Pakistan	*	*	*	*	12

Kaynak: TÜİK, International Sericultural Commission (ISC)

*Bu yıllara ait bilgiye ulaşılamamıştır.

Dünya İthalatı

2007 ve 2011 yılları arasında dünya ham ipek ithalat verilerinin gösterildiği Tablo 6 incelendiğinde Hindistan'ın dünyada en fazla ham ipek ithalatı yapan ülke olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanında, dünya tekstil pazarında önemli bir paya sahip olan İtalya'nın 2011 yılı ithalat kalemi dikkate alındığında önemli bir ham ipek ithalatçısı olduğu görülmektedir.

Tablo 6 Ülkeler bazında dünya ham ipek ithalatı (2007-2011)

Ülkeler	2007	2008	2009	2010	2011
Hindistan	*	8.392,00	7.392,00	7.063,00	*
İtalya	1.483,00	1.040,00	501,00	2.463,00	2.571,00
Pakistan	*	*	*	2.830,00	2.133,00
Japonya	756,00	902,00	725,00	1.710,00	1.611,00
Türkiye	310,00	306,00	169,00	180,00	163,00
Çin	*	203,00	173,00	196,00	192,00

Kaynak: International Sericultural Commission (ISC)

*Bu yıllara ait bilgiye ulaşılamamıştır.

Kuru koza ithalatı miktar olarak ham ipeğin oldukça altında gerçekleşmekte olup 2007-2011 yıllarına ait veriler incelendiğinde Çin'in en büyük ithalatçı ülke olduğu görülür. Bu yıllara ait detaylar Tablo 7'de gösterilmiş olup ithalatın ağırlıklı olarak uzak doğu ülkelerince gerçekleştiği görülmektedir. Bunun yanında İtalya'da ilk beşte yerini almaktadır.

Tablo 7 Ülkeler bazında dünya kuru koza ithalatı (ton) (2007-2011)

	2007	2008	2009	2010	2011
Çin	*	57	416	134	30
Japonya	14	4	10	14	4
Tayland	*	*	23	56	*
Hindistan	*	4	10	*	*
İtalya	0,3	1	0,5	*	0,4

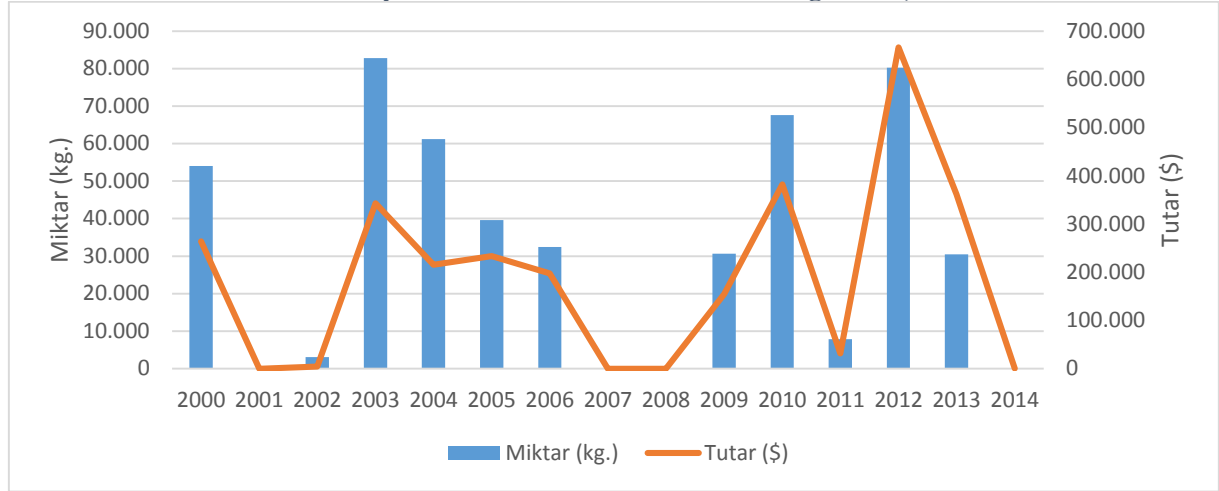
Kaynak: International Sericultural Commission (ISC)

Türkiye İhracatı

TÜİK ihracat verileri incelendiğinde Türkiye'nin net kuru koza ihracatçısı konumunda olduğu görülmektedir. 2000-2014 yılları arasında yıllık ortalama 32 ton kuru koza ihracatı

gerçekleşmiştir. Kuru koza ihracatı rakamları oldukça değişken olup, ürün esnekliğinin yüksek olmasından dolayı kriz yıllarında ihracatta büyük düşüşler yaşanmıştır.

Grafik 1 Yıllar bazında Türkiye kuru koza ihracat miktar ve değerleri (2000-2014)

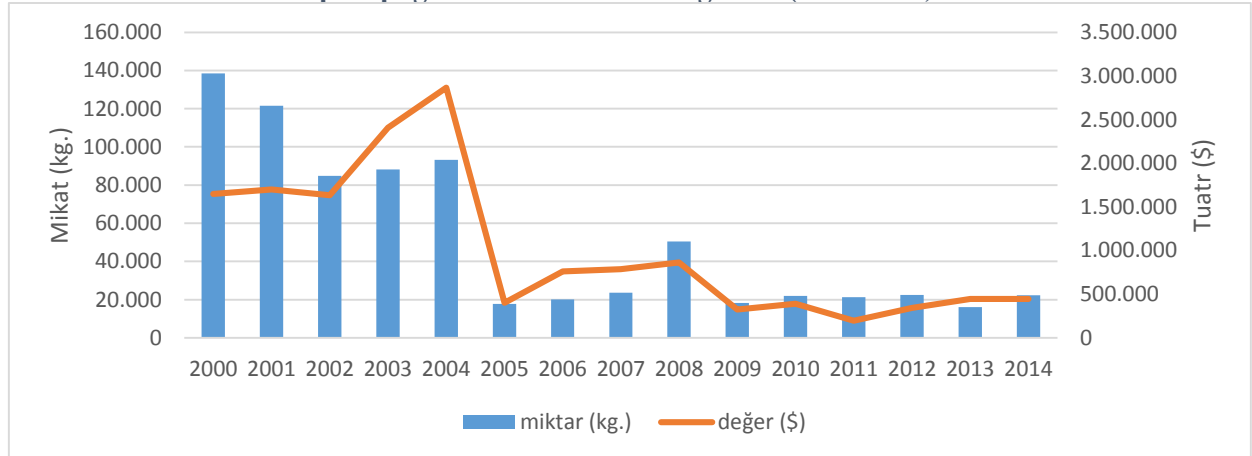

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri

İhracat destinasyonları incelendiğinde, 2000-2014 yılları arasında, Çin, İran, Hindistan, İtalya, Tayland¹ gibi birçok ülkeye kuru koza ihracatı yapılmış olmasına rağmen, ihracat içerisindeki en büyük payı İran ve Çin almaktadır.

2000-2014 yılları arasındaki ipek ipliği ihracatının gösterildiği Grafik 2 incelendiğinde ipek ipliği ihracatının bir düşüş gösterdiği görülmektedir. 2000 yılında yaklaşık \$ 1,65 milyon olan ipek ipliği ihracatı 2014 yılına gelindiğinde \$ 446 bin seviyesine gerilemiştir.

Grafik 2 Yıllar bazında ipek ipliği ihracat miktar ve değerleri (2000-2014)

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri

Türkiye'nin ipek ipliği ihracatı yaptığı ülkelere ait 2014 yılı ihracat verilerinin gösterildiği Tablo 8 incelendiğinde, en büyük ihracat pazarının Özbekistan olduğu görülmektedir. İhracat gelirinin % 43'ü Özbekistan'a gönderilen ürünlerden sağlanmakta olup toplamda 8 ülkeye ihracat yapılmaktadır.²

¹ TÜİK, Dış Ticaret İstatistiklerine dayanarak hesaplanmıştır

² TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri

Tablo 8 Ülkeler bazında 5 yıllık toplam ipek ipliği ihracatı, 2014

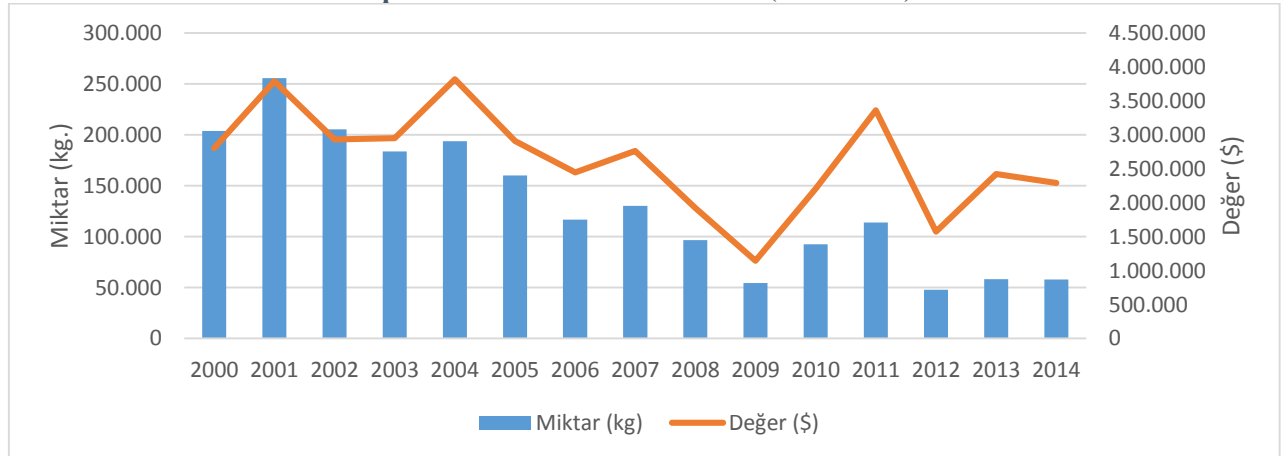
İhracat Pazarı	Miktar (kg)	Tutar (\$)	Toplam miktar içindeki pay (%)	Toplam tutar içindeki pay (%)
Özbekistan	2.892,00	92.882,00	29,06	43,61
ABD	321,00	38.974,00	3,23	18,30
Irak	5.673,00	30.936,00	57,00	14,53
İstanbul Serbest Bölge	499,00	19.958,00	5,01	9,37
İtalya	336,00	18.522,00	3,38	8,70
Bangladeş	102,00	7.140,00	1,02	3,35
Singapur	62,00	3.435,00	0,62	1,61
Rusya	41,00	682,00	0,41	0,32
KKTC	27,00	439,00	0,27	0,21
Toplam	9.953,00	212.968,00	100,00	100,00

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri

Türkiye İthalatı

İpek ipliği ithalatı, ülkemiz piyasası ve halı ihracatına bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Çin menşeli ipek ipliği fiyatı nedeniyle halı sektöründe çok fazla kullanılmamakta olup daha çok dokumada (fular, şal, eşarp vb.) kullanılmaktadır. Çin'den son beş yılda ülkemize yaklaşık 260 ton iplik ithal edilmiştir. Ülkemiz ipek halıcılığı her geçen gün kan kaybetmekte olup, halıcılıkla ismi özdeşleşen Hereke'de halen faaliyet gösteren firma sayısı 5'in altına düşmüştür. Ülkemizin diğer bölgelerindeki firmalar da devamlı azalmakta ayrıca mevcut firmaların da bir kısmı Ülkemiz yerine işçiliğin ucuz olduğu Çin ve Özbekistan'da halı dokutarak Ülkemize ithal etmektedir.

2000-2014 yılları Türkiye ham ipek ithalatı Grafik 3'te gösterilmiştir. Grafik incelendiğinde 2000 yılından bu yana ithalat miktarının $\frac{1}{4}$ 'e düştüğü görülmekte olup ithal edilen malların değerinin göreceli olarak daha az düştüğü anlaşılmaktadır.

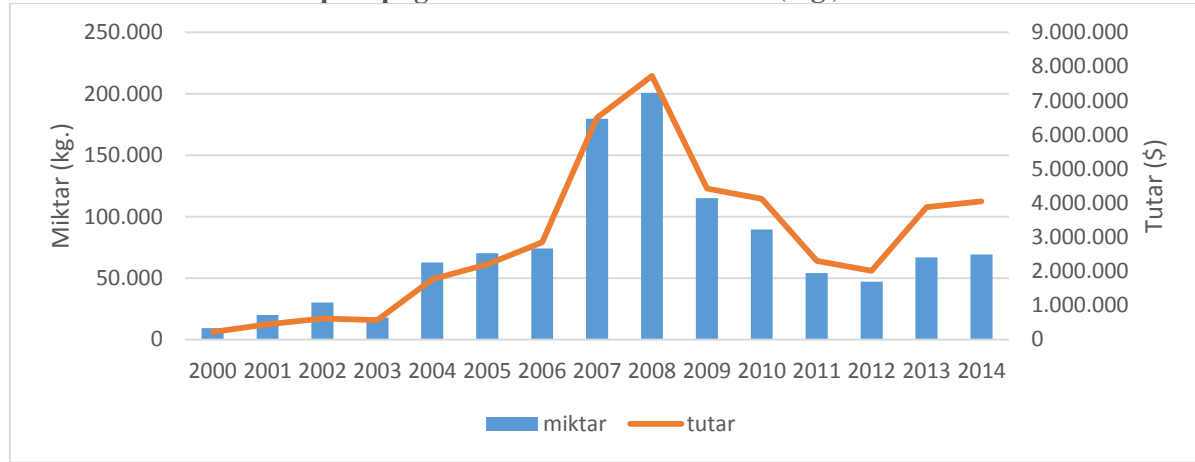
Grafik 3 Yıllar bazında ham ipek ithalat miktar ve tutarları (2000-2013)

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri

İpek ipliği ithalatının gösterildiği Grafik 4'e bakıldığında ise 2000-2008 yılları arasında istikrarlı bir artış 2008 yılından sonra ise düşüş yaşandığı görülmektedir. 2000 yılında yaklaşık

\$ 200 bin olan ipek ipliği ithalatı 2008 yılında \$ 7 milyonu aşmış 2013 yılına gelindiğinde ise 4 milyon seviyesinde gerçekleşmiştir.

Grafik 4 Yıllar bazında ipek ipliği ithalat miktar ve tutarları (/kg.)

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri

2014 yılında ithal edilen ipek ipliğinin menşei incelendiğinde ithalatın yaklaşık % 80'inin Çin'den gerçekleştiği görülmektedir. Diğer büyük ithalatçı ülke ise İtalya, olup bu ülkeden de toplam ithalatın % 20'si karşılanmaktadır.

Tablo 9 Ülkeler bazında ipek ipliği ithalatı, 2014

İthalat Pazarı	Miktar (kg)	Tutar (\$)	Toplam miktar içindeki pay (%)	Toplam tutar içindeki pay (%)
Çin	51.289,00	3.199.479,00	78,45	80,69
İtalya	13.901,00	743.216,00	21,26	18,74
Hong Kong	49,00	4.187,00	0,07	0,11
Hindistan	36,00	4.332,00	0,06	0,11
Japonya	25,00	3.473,00	0,04	0,09
Almanya	23,00	3.035,00	0,04	0,08
İsviçre	22,00	3.516,00	0,03	0,09
Tayvan	18,00	3.326,00	0,03	0,08
Özbekistan	16,00	662,00	0,02	0,02
Toplam	65.379,00	3.965.226,00	100,00	100,00

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE TÜKETİM

Dünyada, ipek önemli bir tekstil hammaddesi olup, lüks tüketim mallarında kullanılmaktadır. İpek ürünleri küresel tekstil çıktısının % 0,2'sini oluşturmaktadır.³ İpeğin toplam tekstil ürünleri içerisinde payının düşük olmasına rağmen ipek ürünleri milyarlarca dolarlık bir ticaret hacmine sahip olup ipek pamuktan yaklaşık 20 kat daha değerli bir üründür.⁴

³ Datta & Nanavaty, Global Silk Industry: A Complete Source Book, 2005

⁴ International Trade Center, <http://www.tradeforum.org/Silk-in-World-Markets/>, erişim tarihi 14 Şubat 2014

En fazla ipek tüketimine sahip ülkeler sırasıyla, ABD, İtalya, Hindistan, Fransa, Çin'dir⁵. Çin ve Hindistan aynı zamanda en büyük üreticilerdir. Ayrıca, küresel tekstil piyasasında önemli bir yere sahip olan İtalya da dünyada önemli tüketici ülkelerden birisi konumundadır.

Ülkemizde ipek farklı kullanım alanlarına sahip olup, ham ipeğin yanında genellikle halı firmaların tarafından ithal bükülmüş ve boyalı ipek kullanılmaktadır. Ülkemizde üretilen kuru koza çok büyük oranda Kozabirlik tarafından kullanılmaktadır. Kozabirlik tarafından yıllık 45-50 ton koza işlenerek ipek üretilmektedir.⁶ Kozabirliğin yanı sıra bazı halı üreticisi firmalar ihtiyaca yönelik olarak küçük miktarlarda ipek üretimi yapmaktadır.

Halı piyasasının durumuna göre, ithal edilen ipek ipliğinin yıllık ortalama 100 tona yakını halı imalatçısı firmalarca kullanılmaktadır. Ülkemiz ipek halıcılığı her geçen gün kan kaybetmekte olup, halıcılıkla ismi özdeşleşen Hereke'de halen faaliyet gösteren firma sayısı 5'in altına düşmüştür.

Ayrıca, Bursa Kozahan'da satılan ipek kumaşlarının (fular, eşarp vb.) üretiminde çeşitli ülkelerden ithal edilen ithal dokunmuş ham kumaş kullanılmaktadır. Üretici firmalar, boya ve baskıları ise iç piyasadan temin etmektedir.

POLİTİKALAR

Dünyada Uygulanan Politikalar

Avrupa Birliği ülkelerinde üreticilere asgari 20 kg ürün elde etmek şartıyla, kutu başına 133 € doğrudan gelir desteği verilmektedir. Üreticilerin elde ettiği kozalar üzerinde kamu idarelerinde bir tedbir uygulanmamakta, kozaların kullanımında inisiyatif üreticilere bırakılmaktadır. İran'da, devlet yaş kozayı \$ 3,5'tan satın alıp daha düşük fiyattan tüketicilere satarak ipek üretimini teşvik etmektedir. Pazarın dünyada en gelişmiş olduğu Çin'de, koza piyasada alınıp satılabilmekte olup, özel sektörün payı her geçen yıl artmaktadır. Bu ülkede yapılan ticaretin yaklaşık % 70-80'i özel sektör tarafından gerçekleştirilmektedir. Özbekistan'da ise üretilen yaş kozayı devlet satın almaktadır.

Türkiye'de Uygulanan Politikalar

Ülkemizde üreticilerce Kozabirliğe teslim edilen ürüne kg başına Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Hayvancılık Desteklemeleri kapsamında destekleme ödemesi yapılmaktadır. Birlik ise her yıl kilogram başına belirlediği fiyattan ürün alımı yapmaktadır. İpekböceği yumurtaları Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Hayvancılık Desteklemeleri kapsamında üreticilere ücretsiz olarak verilmektedir. 2012 yılında; ücretsiz dağıtılan 5.576 kutu tohum için tohum üreticisi kuruluş olan Kozabirliğe 30 TL/kutu, üreticiye ise ürettiği yaş koza için 20 TL/kg olmak üzere toplam 2.841.422,00 TL destekleme ödemesi yapılmıştır.⁷

Üreticiler, 2002-2005 yılları arasında Devlet Fiyat İstikrar Fonundan, 2006 yılından itibaren ise "Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname" kapsamında Gıda

⁵ ISC, International Sericultural Comission, <http://inserco.org/en/statistics>, erişim tarihi 14 Şubat 2014

⁶ Kozabirlik verileri

⁷ T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca ürün bazında desteklenmekte olup, 2012 yılı dahil Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca sektöre 14 Milyon TL destekleme ödemesi yapılmıştır.⁸

FİYATLAR

Dünya Yaş Koza Fiyatları

Çin'in fiyat politikaları dünya piyasasında belirleyici bir etkidir. Diğer büyük üretici ülkelerden olan Hindistan kullanımın yaygın olması sebebiyle, mevcut üretimi yanında ithalat yapmakta fiyat alıcı konumunda bulunmaktadır. Özbekistan ise fiyatları Çin'e endeksli olarak belirlemekte, kalitesinin düşüklüğü nedeniyle burada fiyatlar bir miktar daha düşük gerçekleşmektedir.

2009 yılında Çin'de yaş koza \$ 2,5-3,0 seviyesinde iken 2010 yılında 4,0-5,0 \$ seviyesindeki fiyattan alım yapıldığı belirtilmektedir. Diğer önemli koza üreticilerinden Özbekistan gibi Türk Cumhuriyetleri Çin'in fiyatlarına yakın fiyat uygulamaktadır.

Çin'de üreticilerden 2010 yılında \$ 3-4 arasında, 2011 yılında \$ 3,5-4,5 arasında yaş koza alımı yapılmıştır. Özbekistan'da yaş koza üretimi devletin kontrolü altında olup, devlet üretilen yaş kozayı üreticilerden alarak kendisi piyasaya vermektedir. Buradaki yaş koza alım fiyatları Çin'in 1-1,5\$ altındadır.

2012 yılında, Çin piyasasında piyasa koşullarına göre fiyat 6 \$'a kadar çıkmasına rağmen ortalama \$ 5'dan işlem görmüştür. Özbekistan'daki piyasada Çin'in etkisi fazla olduğundan fiyatlar Çin'in fiyatlarına göre değişmektedir. 2012 yılında fiyatlar \$ 3-4 civarında oluşmuştur.

Dünya Ham İpek Fiyatları

Küresel ham ipek piyasasını büyük ölçüde Çin belirlemektedir. 2000'li yıllarda ipek fiyatları da 20 \$ seviyesine kadar gerilemiştir. 2009 yılında Çin'de 30-35 \$ olan ham ipek ipliği 2010 yılı sonuna gelindiğinde 45-50 \$ seviyesine çıkmıştır. Çin'de 2010 yılında, bir önceki yıla göre yaklaşık % 10-15 arasında meydana gelen üretim azalması nedeniyle, yılın ikinci yarısında ipek fiyatları \$ 35,0'dan 50-55 \$'a yükselmiştir. Çin'den sonra en büyük ikinci ipek ihracatçısı Özbekistan'da ise fiyatlar Çin'e göre ayarlanmaktadır. Kalitesi daha düşük olması nedeniyle Özbek ipek fiyatları Çin'den yaklaşık \$ 7-10 arasında daha düşük gerçekleşmekte olup \$ 40,0 seviyesinde gerçekleşmiştir.

2011 yılının ortalarında ham ipek fiyatlarında düşüş başlamış ve yılsonunda fiyatlarda % 20-25 oranında düşüş gerçekleşmiştir. 2011 yılı sonu 2012 yılı başında Çin ipeği yaklaşık \$ 40'a, Özbek ipeği ise \$ 30'a kadar düşmüştür. 2012 yılı sonuna doğru fiyatlarda bir miktar düzelme yaşanmıştır. 2013 yılında ise \$ 54-55 civarında bir fiyat oluşumu gözlenmiş olup fiyatlar günlük

⁸ T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

olarak deęişebilmektedir⁹. 2013 yılı sonunda Hindistan ham ipek fiyatları \$ 52-54 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Dünya Kuru Koza Fiyatları

1991 yılında ipek fiyatlarında yaşanan düşüş koza fiyatlarını da etkilemiştir. 2000’li yılların başında kuru koza fiyatları \$ 2-3 seviyesine düşmüştür. Daha sonra fiyatlarda yavaş da olsa artışlar görölmeye başlamıştır. 2011 yılının ortalarında ipek fiyatlarında düşüş başlamış ve yılsonunda fiyatlarda % 20-25 oranında azalma meydana gelmiştir. Özellikle son yıllarda ham ipek fiyatlarında önemli oranda yükseliş görölmektedir. 2014 yıl sonu itibarıyla Hindistan’da ortalama kuru koza fiyatı \$ 3,4 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Dünya İpek İpliği Fiyatları

Hindistan mevcut üretiminin yanında yıllık 15.000 ton civarında ipek ipliği ithal etmektedir. İpek üreticisi firmaların ekonomik durumlarına, kalite (A3, A4, A5, A6) ve denyelerine (20/22, 40/44, 50/70) göre fiyatlar farklılık arz etmektedir.

2012 yılında A3 kalite 40/44 denye ham ipek ipliğinin fiyatı ortalama \$ 45, A5 kalite 40/44 denye ham ipek ipliğinin fiyatı ortalama \$ 50 seviyesindedir. Özbekistan ipliği ise Çin ipliğinden yaklaşık \$ 10 aşağıda olup, A3 kalite 40/44 denye ham ipek ipliğinin fiyatı 2012 yılında ortalama \$ 35 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Bugüne kadar kalitesi ile ön planda olan ancak son yıllarda üretimi önemli ölçüde azalan Brezilya ipliği ise Çin ipliğinden yaklaşık \$ 5-10 daha pahalıdır.

Dünyada ipek ihracatını gerçekleştiren Çin ve Özbekistan’ın belirlediği ipek fiyatları tüm dünyada belirleyici etki yapmaktadır. Ülkemiz piyasasını en çok etkileyen Özbek ipliğidir. Kalitesi düşük olmasına karşın fiyatının düşük olması özellikle halı dokumacılığında tercih edilmesine yol açmaktadır.

Kozabirlik ve Türkiye Fiyatları

Kozabirlik 4572 sayılı Kanuna göre faaliyet gösteren bir tarım satış kooperatifleri birliği olup Bursa, Bilecik, Adapazarı, Eskişehir ve Alanya bölgelerinde bulunan 5 ortak kooperatifleriyle faaliyet göstermektedir. Birliğe bağlı kooperatiflerin 3.327 kayıtlı ortağı bulunmaktadır. 4572 sayılı Kanununun 16.06.2000 tarihinde yürürlüğe girmesiyle Birlik özerk bir yapıya kavuşmuştur. Bu nedenle, ipekçilik sektöründe yaşanan ve yaşanabilecek olumsuzluklara bir özel sektör kuruluşu olarak hızlı bir şekilde müdahale edebilmektedir.

Türkiye’de üretimi arttırmak amacıyla devlet ve Birlik tarafından önemli çalışmalara imza atılmıştır. Tohum Üretim İşletmesinde üretilen ipekböceği tohumları Hayvancılık Desteklemeleri kapsamında üreticilere ücretsiz olarak dağıtılmaktadır. Birlik iyi fiyat uygulamalarının yanında, üreticinin bilinçli bir şekilde üretim yapmasına, dolayısıyla üretim

⁹ Fibre2fashion, Industry Report, <http://www.fibre2fashion.com/industry-article/48/4704/good-price-for-green-cocoons-is-it-a-boon-or-curse2.asp>, erişim tarihi 17 Şubat 2014

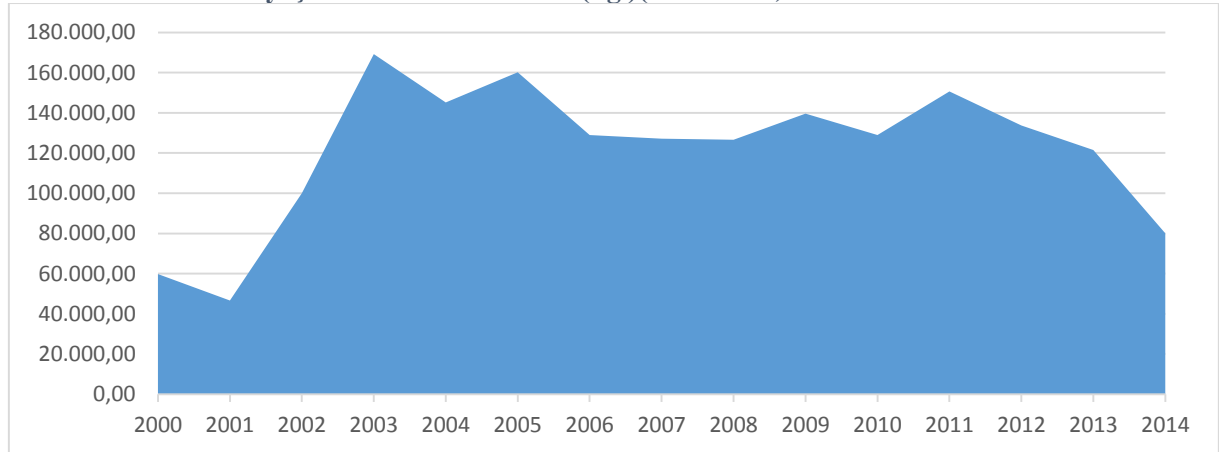
kayıplarının en aza indirilmesi amacıyla tüm üretim bölgelerinde köy-köy eğitim çalışmaları düzenlemekte, yine bu çalışmalar kapsamında tüm böcekhaneler Birlik imkanları ve teknik elemanlarınca ilaçlanarak dezenfekte edilmektedir.

Ülkemizde ipekböcekçiliğinin yaygınlaştırması çalışmaları kapsamında, ipekböceğinin tek besin kaynağı olan dut kapasitesinin artırılması için Kozabirlik tarafından üreticilere ücretsiz olarak dut fidanı ve çöğürü dağıtımı yapılmaktadır. Birlik son beş yılda (2009-2013) yaklaşık 350.000 fidan dağıtımını yapmıştır.¹⁰

Üreticilerin ihtiyacı olan ipekböceği yumurtalarını ülkemizde Kozabirlik tarafından üretilmektedir. Bu nedenle, Türkiye dünyada kendi ipekböceği yumurtasını üreten ender ülkelerden birisidir. Birlikçe ipekböceği yumurtaları son iki yıldır tüm bölgelerde inficar (kuluçka) ettirilmiş böcek olarak üreticilere teslim edilmektedir.

Kozabirlik uzun yıllardan beri koza alımı konusunda tek alıcı konumunda olup, Türkiye fiyatları büyük ölçüde Birliğin alım politikaları ve destekleme ödemeleri tarafından belirlenmektedir. Türkiye’de üretimi teşvik etmek amacıyla Birlik imkânları kullanılarak üreticilere yaş koza bedellerinin tamamı peşin olarak ödenmektedir.

Grafik 5 Kozabirlik yaş koza alım miktarları (kg.)(2000-2014)

Kaynak: Kozabirlik

2000 yılından itibaren yaş kozanın destekleme kapsamına alınmasıyla, Kozabirliğe dünya fiyatları üzerinden alım yapabilme imkânı doğmuştur. Polihibrit ve damızlık yaş koza toplam alım tutarları ve destek ödemeleri yıllar itibariyle sırasıyla Tablo 10 ve Tablo 11’de verilmiştir. Tablolar incelendiğinde son 10 yılda I. Sınıf prohibit yaş koza alım fiyatının yaklaşık 2,5 kat II. ve III. Sınıfının yaklaşık 3 kat, çipezin ise yaklaşık 5 kat arttığı görülmektedir. Aynı şekilde damızlık kozalarda toplam alım tutarı 2 kattan fazla bir artış göstermiştir.

Destek ödemeleri toplam fiyat üzerinde önemli bir paya sahip olup, özellikle düşük kaliteli kozalarda destek tutarı alım tutarının kat be kat üzerine çıkmaktadır.

¹⁰ Kozabirlik, 2014 yılı verileri.

Tablo 40 Polihibrit ve damızlık yaş koza toplam alım fiyatları^[11]

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Polihibrit	I	10,00	11,00	12,00	13,00	15,00	16,00	18,00	23,50	24,00	24,50	35,00
	II	8,50	9,00	9,75	10,00	12,00	12,00	13,00	21,00	23,50	24,00	34,00
	III	7,00	7,50	8,00	8,50	9,50	10,00	11,00	21,50	22,00	22,50	33,00
	Çipez	4,50	5,00	5,50	5,50	7,00	8,10	10,10	20,10	20,10	20,20	30,20
Damızlık	I Sınıf (0-3 Fondü)	17,50	19,00	20,00	23,00	25,00	26,00	28,00	34,00	40,00	42,00	55,00
	II Sınıf (4-7Fondü)	16,25	17,50	18,50	19,00	21,00	22,00	24,00	29,00	35,00	36,50	49,00
	III Sınıf (8-10 Fondü)	14,75	16,00	17,00	17,50	19,50	21,00	22,00	25,00	30,00	31,00	44,00
	IV Sınıf (11-15Fondü)	13,25	14,50	15,50	16,00	16,00	18,00	19,00	22,00	25,00	25,50	38,00
	V Sınıf (16 Fondü ve yukarı)	11,00	12,00	13,50	14,00	14,00	15,10	18,10	20,10	20,10	20,20	30,20

Kaynak: Kozabilirlik

Tablo 51 Polihibrit ve damızlık yaş koza destek tutarları¹

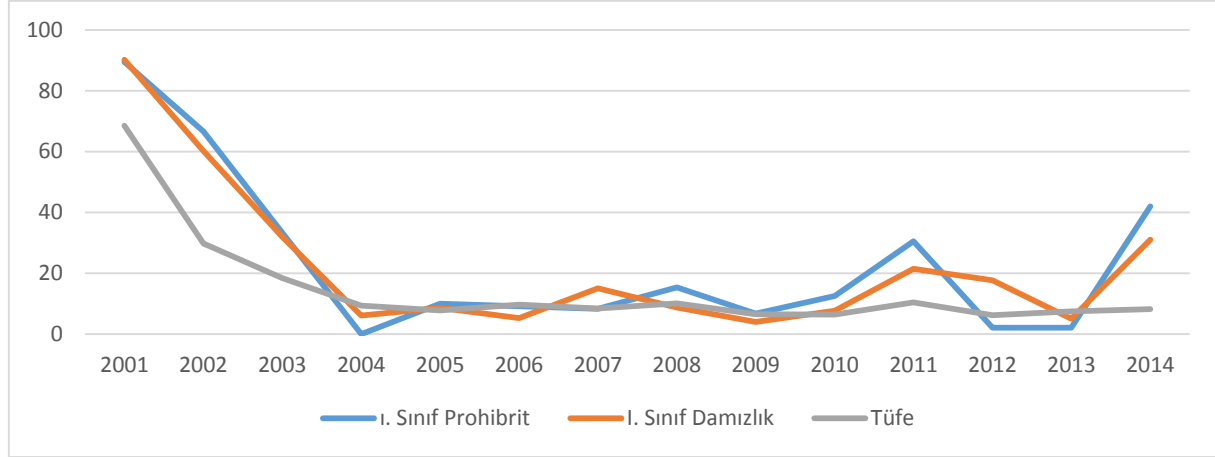
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Polihibrit	I	7,70	8,50	9,50	9,50	9,00	12,00	15,00	20,00	20,00	20,00	30,00
	II	6,88	7,50	8,25	8,25	8,10	8,00	10,00	12,00	12,00	20,00	30,00
	III	6,00	6,50	7,00	7,00	7,20	8,00	10,00	20,00	20,00	20,00	30,00
	Çipez	4,13	4,50	5,00	5,00	5,40	8,00	10,00	20,00	20,00	20,00	30,00
Damızlık	I Sınıf (0-3 Fondü)	11,00	12,00	13,00	13,00	12,60	15,00	18,00	20,00	20,00	20,00	30,00
	II Sınıf (4-7Fondü)	11,00	12,00	13,00	13,00	12,60	15,00	18,00	20,00	20,00	20,00	30,00
	III Sınıf (8-10 Fondü)	11,00	12,00	13,00	13,00	12,60	15,00	18,00	20,00	20,00	20,00	30,00
	IV Sınıf (11-15Fondü)	11,00	12,00	13,00	13,00	12,60	15,00	18,00	20,00	20,00	20,00	30,00
	V Sınıf (16 Fondü ve yukarı)	11,00	12,00	13,00	13,00	12,60	15,00	18,00	20,00	20,00	20,00	30,00

Kaynak: Kozabilirlik

¹¹ Destek ödemesi ve Birlik alım fiyatı toplamıdır. 2004 yılı verileri yeni Türk Lirasına çevrilmiştir.

Grafik 6'da, I. sınıf prohibrit ve I. sınıf damızlık yaş koza alım fiyatlarındaki yıllık artış, enflasyon verileri ile karşılaştırılmalı olarak gösterilmiştir. Grafik incelendiğinde alım fiyatlarındaki artışın enflasyon artışını üzerinde gerçekleştiği görülmektedir. Bu nedenle, ürün alım fiyatları göz önüne alındığında üreticinin durumu geçtiğimiz 13 yıllık süreçte iyileştiği söylenilebilmektedir.

Grafik 6 Koza alım fiyat artışı ve enflasyon (TÜFE) oranları^[12]

Kaynak: KOZABİRLİK, TÜİK Enflasyon İstatistikleri

Yaş koza üretiminde Dünya rekorlarının tamamına sahip olan Çin, Hindistan ve Özbekistan'da son yıllarda üretimde meydana gelen azalmalar, ipek ipliğinin kullanım alanlarının önceki yıllara göre artması nedeniyle 1990'lı yılların başında başlayan ve 2000-2001 yıllarında 15-20 \$ seviyesine inen ham ipek ipliği fiyatlarındaki artış eğilimi dikkate alınarak Ülkemizde üretimi yapılan ipekböceği kozalarından ipek ipliği üretimi yapılması amacıyla 2009 yılında üretime alınan Mayıslar Köyünde Sarıcakaya Eskişehir'de Kozabirlikçe kurulan Koza Çekim tesisinde ipekböceği kozasından ham ipek ipliği üretimine tekrar başlanmıştır. Ancak 2011 yılı sonuna doğru fiyatların çok düşmesi üzerine 2012 yılı Şubat ayında üretime bir süre ara verilmiştir.

SEKTÖRÜN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Tarımsal ilaçlamalar nedeniyle yaşanan zehirlenmeler, sanayideki gelişmeler nedeniyle köyden şehre göçler sonucunda köylerde genellikle yaşlı nüfusun kalması, yılda 1 kez yapılabiliyor olması nedeniyle özel besleme yerlerinin yapılmayarak evlerde beslemenin yapılmakta olması gibi nedenlerle üretimde azalmanın yaşanması en önemli sorunlardır.

Üretim süresinin kısa olması nedeniyle üreticilerin emeklerinin karşılığını kısa sürede almaları, üreticinin emeği dışında fazla masraf gerektirmemesi, Ülkemizde sanayinin ve tarımsal ilaçlamanın olmadığı bölgelerin hala mevcut olması, diğer tarımsal ürünlerle karşılaştırılınca kısa sürede iyi bir gelir getirmesi gibi nedenler üretimin daha uzun yıllar ülkemizde devam ettirilebileceği konusundaki avantajlı yönleridir.

¹² Fiyat artışları Kozabirlik verilerinden hesaplanmıştır.

Gerek mevcut üretim bölgelerinde gerekse yeni oluşturulmaya çalışılan bölgelerde karşılaşılan en önemli sorunların başında özel besleme yerlerinin olmayışı gelmektedir. Ülkemizde tarım ile ilgili çeşitli krediler verilmesine karşın bu krediler genellikle üretim sonrası aşamaları kapsamaktadır. İpekböceği besleme yerlerinin yapımı konusunda uzun vadeli kredi sağlandığı takdirde mevcut üretim korunabilecektir. Bunun dışında üreticilerin ihtiyaçlarının tümü (dut fidanı, vb.) Kozabirlikçe karşılanmaktadır.